Malakka, Johor ve Riau takımadaları

Dr Alexander Ressos, TEP
Attorney-at-Law (Switzerland and Germany),
Solicitor (England & Wales and Hong Kong)
Of Counsel, KGP Legal LLC
alexander.ressos@kgplegal.com.sg
www.ressos.com.sg

Malakka: bir anayasa olarak liman

Singapura'dan kaçan prens tarafından 1400 civarında kurulan Malakka, birkaç on yıl içinde Güneydoğu Asya'nın en büyük limanı oldu. Bu başarı, Çin'in tanımasından erken ve ustaca yararlanılmasına dayanıyordu. 1405'te Yongle İmparatoru Malakka'ya bir elçi gönderdi. Amiral Zheng He ilk ziyaretini 1407'de gerçekleştirdi. 1411'de ise Parameswara 540 kişilik bir heyetle Ming sarayına gitti.[1] Ming himayesi Malakka'yı Siyam'ın taleplerine karşı korudu. Aynı zamanda limanı, on beşinci yüzyılın başında Hint Okyanusu'nu aşan Çin filolarının tercih ettiği uğrak noktası hâline getirdi.

Malakka'nın başarısının ikinci temeli İslam'dı. Hükümdarlar İslam'ı on beşinci yüzyılın ilk yarısında benimsedi. Din, Sultan Muzaffer Şah (h. 1445–1459) döneminde sağlam biçimde yerleşti.[2] İhtida, limanı Hint Okyanusu ticaretinin batı yarısına hâkim olan Gucerat, Basra Körfezi ve Umman Denizi kökenli Müslüman tüccar ağına bağladı. Malakka hükümdarlarına da dönemin en önemli ticaret

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

topluluklarıyla ortak bir hukuk ve din dili kazandırdı. Bu ortamda din, tıpkı Cenevre cildinin erken modern Cenevre'deki Reform inancı için gösterdiği gibi, ticari bir altyapı işlevi gördü.

Üçüncü temel yönetimdi. Malakka limanını, her biri belirli tüccar topluluklarından sorumlu dört liman başkanı, yani şahbenderler etrafında örgütledi. Biri Gucaratlılara, ikincisi Güney Hindistan, Bengal, Burma ve Pasai tüccarlarına, üçüncüsü denizci Güneydoğu Asya tacirlerine, dördüncüsü ise Annam, Çin ve Ryukyu Adaları'ndan gelen tacirlere hizmet ediyordu.[3] Her şahbender kendi topluluklarının gemilerini karşılıyor, onlara depo tahsis ediyor, hükümdarın memurlarıyla görüşmelerini ayarlıyor ve vergilerin tahakkukunu denetliyordu. Tüccarlar dillerini, âdetlerini ve mallarını bilen bir görevliyle muhatap oluyordu.

Malakka'nın yazılı bir deniz hukuku da vardı. Malakka Deniz Kanunları olarak bilinen *Undang-Undang Laut Melaka*, gemi kaptanlarının ve mürettebatın görevlerini, yük alanının paylaşımını, seyir kurallarını ve denizdeki uyuşmazlıkların çözümünü düzenliyordu.[4] Sultanlığın genel kanunnamesi *Hukum Kanun Melaka* ile birlikte deniz kanunları, tüccarlara önceden bilebilecekleri bir kurallar bütünü sunuyordu.[5]

Siyasi himaye, ortak bir ticaret kültürü, yabancı tüccarların ihtiyaçlarına göre örgütlenmiş bir yönetim ve yazılı kurallar. Bu bileşim, bir limanın anayasası denebilecek şeyi oluşturur. Malakka'yı Hint Okyanusu'nun ve Güney Çin Denizi'nin dört bir yanından gelen tacirler için cazip kılan kurumları tarif eder. Fethinden kısa süre sonra Malakka'da yaşayan Portekizli eczacı Tomé Pires, limanın önemini bugün hâlâ alıntılanan bir cümleyle özetlemişti: "Malakka'ya hâkim olan, Venedik'in gırtlağını elinde tutar."[6]

Malakka'nın anayasası, modern Singapur'un uluslararası iş dünyasına sunduğu kurumları birçok bakımdan önceden haber verir: büyük güçlerin saygı duyduğu bir devletin koruması, yabancı şirketlere kendi koşullarında hizmet veren bir yönetim ve güvenilir bir hukuk düzeni. Buradaki süreklilik işlevle ilgilidir ve kurumsal bir süreklilik gibi abartılmamalıdır. Yine de Boğaz'da başarılı bir limanın koşullarının, Avrupalıların gelişinden çok önce kavranmış olduğunu gösterir.

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

1511 sonrasında Johor

15 Ağustos 1511'de Afonso de Albuquerque komutasındaki bir Portekiz kuvveti Malakka'yı ele geçirdi.[7] Sultan kaçtıktan sonra oğulları iki halef devlet kurdu: yarımadanın batı kıyısında Perak ve güney ucunda Johor.[8] 1528'de Sultan Alaaddin Riayat Şah II tarafından kurulan Johor, Malakka'nın mirasına sahip çıktı ve şehri geri almak için defalarca girişimde bulundu.[9]

Johor bir asırdan uzun süre iki cephede savaştı: Malakka'daki Portekizlilere ve Boğaz'a hâkim olmak isteyen Kuzey Sumatra'daki Açe Sultanlığı'na karşı. Başkentleri Johor Nehri boyunca ve adalar arasında defalarca yer değiştirdi. Bir düşman ya da öteki tarafından yıkılıyor, başka bir yerde yeniden kuruluyordu. Johor'un toprakları Singapur adasını ve çevresindeki suları da kapsıyordu. On altıncı yüzyılın sonu ile on yedinci yüzyılın başında Singapur Nehri'nin ağzında, bir liman görevlisinin yönettiği bir sultanlık karakolu bulunduğu anlaşılmaktadır.

Johor bu çıkmazdan yeni bir Avrupa gücüyle kurduğu ittifak sayesinde kurtuldu. Ocak 1641'de Hollanda kuvvetleri ile Bendahara'nın komutasındaki Johor kuvvetleri Malakka'yı Portekizlilerden aldı.[10] Hollandalılar Malakka'yı ellerinde tuttu. Ancak asıl ilgileri Batavia'daki üslerine yönelik olduğundan şehri esas olarak Boğaz'ı denetlemeye yarayan bir kale olarak kullandılar. Portekiz tehdidinden kurtulan Johor ise on yedinci yüzyılın ikinci yarısında bir ticaret krallığı olarak refah dönemine girdi.

Malakka hanedanı 1699'da Sultan Mahmud II'nin, hamile karısını öldürttüğü bir soylu tarafından suikasta kurban gitmesiyle sona erdi. Tahta Bendahara ailesi geçti.[11] Bu hükümdar katli, hanedanın Singapura efsanesinden aldığı kutsal meşruiyeti yıktı. Eski kraliyet hanedanına hizmet etmiş olan orang laut'un sadakatini de zayıflattı. Ardından yeni aktörlerin sahneye çıktığı bir siyasi kriz yaşandı.

Riau ve Bugisler

Yeni aktörler, Malay dünyasının çeşitli bölgelerine yerleşmiş olan, Sulawesi kökenli denizci tüccar ve savaşçılar Bugislerdi. Raja Kecil isyanının (1718–1722) ardından Bugisler Johor'da büyük nüfuz kazandı.[12] Bir Bugis prensi, fiilî iktidarı kullanan bir

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

hükümdar yardımcısı olan Yang Dipertuan Muda makamını elde etti. Malay sultanı ise biçimsel egemenliği korudu. Bir Malay sultanı ile bir Bugis hükümdar yardımcısından oluşan bu ikili iktidar yapısı, bölge siyasetini on dokuzuncu yüzyıla kadar belirleyecekti.

Bugis yönetimi altında, Riau takımadalarında Singapur'un hemen güneyindeki Bintan adası yeni bir transit ticaret limanının (entrepôt) merkezi oldu. Kamboçya, Siyam, Vietnam ve Asya'nın diğer bölgelerinden gemiler ticaret için Riau'ya geliyordu.[13] Çinli yerleşimciler adalarda gambir ve biber plantasyonları kurdu. Bu plantasyonların ürünleri Çin ile ticarette önemli bir mal hâline geldi.[14] Riau, İngiliz bölgesel tüccarlarıyla (country traders) da ticaret yapıyordu. Bu durum, Boğaz ticaretini kendi tekelleri sayan Hollandalılarla çatışmaya yol açtı.

Riau'nun refahı 1780'lerde ani bir sonla karşılaştı. Bugisler ile Hollandalılar arasındaki bir çatışma Hollanda saldırısına yol açtı. Ardından Hollandalılar 1784'te sultanlığa Riau'yu kendi denetimlerine bırakan bir antlaşma dayattı.[15] Hollanda varlığı, Riau'yu cazip kılan özel ticaretin büyük kısmını bölgeden uzaklaştırdı. Sultanlık daha da parçalandıkça, çeşitli topraklarının reisleri giderek daha fazla bağımsızlık kazandı. Bunların arasında Johor anakarasını ve Singapur adasını elinde tutan Temenggong da vardı.

Riau'nun öyküsü, Singapur'un sonraki tarihi için iki bakımdan öğreticidir. Birincisi, Riau, vergileri düşük tutan ve Çinli yerleşimciler ile İngiliz bölgesel tüccarları dâhil yabancı tacirleri hoş karşılayan bir hükümdar altında güney Boğaz'da bir transit ticaret limanının gelişebileceğini gösterdi. İkincisi, tekelci bir güç denetimini dayattığında böyle bir limanın ne kadar hızlı gerileyebileceğini ortaya koydu. Stamford Raffles 1819'da İngiliz yerleşimini kurduğunda, öne sürdüğü argümanlardan biri tam da buydu: Serbest bir liman, Hollandalıların Riau'dan uzaklaştırdığı ticareti kendine çekecekti.

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Orang laut

Kaynakların çoğu zaman yalnızca geçerken andığı bir topluluk, bütün bu limanlarda merkezî bir rol oynadı: "deniz insanları" anlamına gelen orang laut. Bunlar, Riau-Lingga takımadaları ve güney Boğaz boyunca teknelerde ve kıyı yerleşimlerinde yaşayan deniz göçebesi topluluklardı. Kraliyet filolarının mürettebatını sağlıyor, suları devriye geziyor, gemilere kanallarda kılavuzluk ediyor ve ticaret için deniz ürünleri topluyorlardı. Onların hükümdar hanedanına sadakati, her Malay krallığının denize hâkim olmasının ön koşuluydu.[16]

Orang laut, sömürge öncesi limanın modern tartışmalarda gözden kaçırılan bir özelliğini gözler önüne serer. Denizde güvenlik bir hizmetti. Bu hizmeti, sadakatlerinin güvence altına alınması gereken insanlar sağlıyordu. Orang laut hükümdara hizmet ettiğinde tüccarları korudu. Sadakatleri sona erdiğinde ise, 1699'daki hükümdar katlinden sonra olduğu gibi, yağmaya yönelebildiler. Deniz kuvveti ile korsanlık arasındaki sınır siyasi düzene bağlıydı. Raffles 1819'da geldiğinde adanın sakinlerinin çoğunluğu deniz halklarına mensuptu.

Notlar

1. Wikipedia, "Malacca Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026): Yongle İmparatoru tarafından 1405'te gönderilen elçi Yin Qing, Zheng He'nin 1407'deki ilk ziyareti, Parameswara'nın 1411'de Ming sarayına götürdüğü 540 kişilik heyet. ↩
2. Wikipedia, "Malacca Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026): Muhammed Şah (h. 1424–1444) İslam'ı benimsedi. İslam, Muzaffer Şah (h. 1445–1459) döneminde sağlam biçimde yerleşti. ↩
3. Wikipedia, "Malacca Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026), dört şahbender ve her birinin sorumlu olduğu topluluklar hakkında. ↩
4. Wikipedia, "Malacca Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026): Undang-Undang Laut Melaka, Muhammed Şah'ın saltanatı döneminde deniz ticaretini düzenliyordu. ↩

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

5. *Hukum Kanun Melaka* ve deniz kanunlarıyla ilişkisi hakkında bkz. Liaw Yock Fang, *Undang-Undang Melaka: The Laws of Melaka*, Lahey, Martinus Nijhoff, 1976. ↩
6. Wikipedia, "Malacca Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026), Tomé Pires'ten alıntı: "Whoever is lord of Malacca shall have his hands on the throat of Venice." Asıl metin: Tomé Pires, *Suma Oriental*, 1512 ile 1515 arasında yazılmıştır. ↩
7. Wikipedia, "Malacca Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026): Afonso de Albuquerque 15 Ağustos 1511'de Malakka'yı ele geçirdi. ↩
8. Wikipedia, "Malacca Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026): Mahmud Şah'ın oğulları Malakka'nın düşüşünden sonra Johor ve Perak sultanlıklarını kurdu. ↩
9. Wikipedia, "Johor Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026): 1528'de Alaaddin Riayat Şah II tarafından kuruldu; "the sultan made several attempts to retake the capital but his efforts were fruitless". ↩
10. Wikipedia, "Johor Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026): Ocak 1641'de "the Dutch and Johor forces headed by Bendahara Skudai, captured Malacca from the Portuguese". ↩
11. Wikipedia, "Johor Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026), Sultan Mahmud II'nin 1699'da, Orang Kaya Megat Sri Rama'nın hamile karısının idamının intikamı olarak öldürülmesi ve bunun Malakka hanedanını sona erdirmesi hakkında. ↩
12. Wikipedia, "Johor Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026): Raja Kecil isyanının (1718–1722) ardından "the Bugis … had huge influence in Johor". ↩
13. Wikipedia, "Johor Sultanate" (erişim tarihi: Eylül 2026): Riau, "Ships from various places such as Cambodia, Siam, Vietnam … came to trade" ifadesiyle anlatılan önemli bir ticaret merkezi oldu. ↩
14. On sekizinci yüzyılda Riau'daki Çinli gambir ve biber plantasyonları ile bunların Singapur adasındaki sonraki plantasyonlarla bağlantısı hakkında bkz.

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Carl A. Trocki, *Prince of Pirates: The Temenggongs and the Development of Johor and Singapore, 1784–1885*, Singapur, NUS Press, 2. baskı 2007. ↩

15. Hollanda'nın Riau'ya karşı seferi ve 1784 antlaşması hakkında bkz. Carl A. Trocki, *Prince of Pirates*, 2. bölüm. Daha önceki arka plan için bkz. Leonard Y. Andaya, *The Kingdom of Johor 1641–1728*, Kuala Lumpur, Oxford University Press, 1975. ↩

16. Orang laut ve Boğaz'daki Malay krallıklarında oynadıkları rol hakkında bkz. Leonard Y. Andaya, *Leaves of the Same Tree: Trade and Ethnicity in the Straits of Melaka*, Honolulu, University of Hawai'i Press, 2008, orang laut bölümü. ↩

Disclaimer

This article is provided for general information only. It is based on publicly available sources as at its date of publication. These sources have not been independently verified against licences, regulatory registers or the records of the entities concerned. It is not legal, tax, financial or investment advice. Nor is it a recommendation to invest in, transact with or use the services of any entity mentioned. Law and regulation change frequently, so the content may be incomplete or outdated. To the fullest extent permitted by law, Dr Alexander Ressos and the publisher of SingaporeIQ exclude all liability for loss or damage arising from the use of or reliance on this article. Readers should obtain advice on their specific circumstances before acting or refraining from action.

Names and trademarks of the entities discussed belong to their owners and are used for identification only. Their mention implies no endorsement, affiliation or allegation of wrongdoing. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. Corrections and updates: contact@ressos.com.

© 2026 Dr Alexander Ressos. This article may be quoted with attribution to SingaporeIQ (SingaporeIQ.com). Reproduction in full and any commercial use require prior written consent. The Legal Terms at https://singaporeiq.com/legal-terms apply.

Author contact: Dr Alexander Ressos, TEP · contact@ressos.com